

РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ХОЛДИНГОВІ КОМПАНІЇ В УКРАЇНІ

273

К.М. Токарев,

студент 5 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Організаційно-правова форма холдингів широко використовується в сучасній світовій економіці як така, що опосередковує існування відносин контролю та підпорядкування між великими, у тому числі транснаціональними, корпораціями й юридично самостійними, але фінансово залежними від них, дочірніми компаніями. У вітчизняній економіці, що розвивається на ринкових засадах, холдингові компанії набувають усе більшого поширення як форма концентрації приватного капіталу, яка забезпечує оптимальне й ефективне його використання. Розгляд зазначеного суб'єкта як одного з флагманів сучасного господарства має практичне значення в умовах сучасної економіки України, коли запозичення правових інститутів не має під собою достатнього правового підґрунтя. Теоретичною основою даної проблеми є неузгодженість між науковцями щодо проблем правового становища холдингових компаній, визначення поняття холдингової компанії, її правової природи та інших правових механізмів їх діяльності.

Окремі аспекти правового статусу холдингових компаній досліджувалися такими вітчизняними вченими, як І.В. Бейцун, О.М. Вінник, О.А. Воловик, С.М. Грудницька, М.Г. Ісаков, О.Р. Кібенко, В.М. Кравчук, Н.С. Кузнєцова, М. Потюк, В.Д. Примака, О.С. Семерак, Ю.В. Хахуліна, С.М. Хєда, Б.В. Шуба. Зазначена проблематика знайшла своє відображення й у представників російської юридичної школи: К.Я. Портного, І.А. Лаптева, А.Р. Горбунова, С.І. Мармазової, О.Е. Молотнікова, І.С. Шиткінаої, В.Л. Федчука [6, с. 1].

Існування відносин контролю або залежності між юридичними та/або фізичними особами отримало відбиття у різних галузях права. Поняття «пов'язані», «асоційовані», «афілійовані», «взаємозалежні» особи сьогодні зустрічаються у різних законодавчих актах [5, с. 408]. Терміни «холдинг»,

«холдингова компанія» у законодавстві України з'явилися ще з 1991 року. У той же час, першим нормативно-правовим актом, який регулював порядок створення й функціонування холдингів, стало Положення про холдингові компанії, які створюються в процесі корпоратизації й приватизації, затверджене Указом Президента України від 11 травня 1994 року. Окремі елементи холдингу, наприклад, поняття зв'язаної особи, були визначені в Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 23 грудня 1994 року й застосовувалися винятково з метою оподаткування. Особливий порядок регулювання діяльності холдингових груп зустрічається також у ЗУ «Про банки і банківську діяльність». Проте аналіз норм зазначених нормативно-правових актів свідчить про їх застарілість й невідповідність цілям і завданням холдингів [7, с. 42].

Прийняття нового ЦК ситуації суттєво не виправило. Неоднозначність поняття залежного товариства тільки додало плутанини при розгляді цього питання. На сьогоднішній день діяльність ХК в Україні регламентується ГК та законом України «Про холдингові компанії в Україні». Господарський кодекс України закріплює дефініцію холдингової компанії як відкритого акціонерного товариства, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності)» [1, ч. 5 ст. 126]. Крім того, ГК України закріпив головний принцип функціонування холдингової структури, а саме, установлення між холдинговою компанією й дочірніми підприємствами відносин контролю-підпорядкування. ЗУ «Про холдингові компанії в Україні» розглядає останню як спеціальну організаційно-правову форму – ВАТ, яка володіє та здійснює управління холдинговим корпоративним пакетом акцій. Аналіз цього закону свідчить, що основною його метою було не врегулювання відносин між товариствами у рамках холдингової групи, а встановлення низки обмежень щодо діяльності холдингової компанії, спрямованих на захист інтересів її засновників (держави) [5, с. 412].

Особливістю створення холдингових компаній, визначених чинним законодавством України, є правило, відповідно до якого останні створюються у формі відкритого акціонерного товариства шляхом об'єднання в статутному фонді контрольних пакетів акцій дочірніх підприємств і інших активів [9, с. 30]. Загальний порядок утворення акціонерних товариств урегульований Цивільним і Господарським кодексами, Законом України «Про господарські товариства» [3, ст. 35], Законом України «Про акціонерні товариства» [2, ст. 9], а також різноманітними нормативно-правовими актами, прийнятими Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку України. Крім того, певний відбиток на процедуру створення холдингової компанії накладає конкурентне законодавство, що пояснюється можливістю монополізації ринку внаслідок утворення холдингу. Засновник холдингової компанії зобов'язаний дістати згоду Антимонопольного комітету України на створення холдингової компанії. Проекти установчих документів і плани розміщення акцій холдингових компаній підлягають узгодженню з Антимонопольним комітетом України [8, с. 512]. Слід зазначити, що дані вимоги передбачені й нормами ЗУ «Про захист економічної конкуренції» [4, ст. 10], який передбачає одержання дозволу Антимонопольного комітету України на концентрацію суб'єктів господарювання.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що в Україні на сьогоднішній день процедура створення холдингових компаній є врегульованою на законодавчому рівні. Проте з огляду на акти перспективного законодавства Європейського Союзу, першочерговими завданнями є внесення в українські закони відповідних змін та доповнень щодо закріплення необхідності максимального розкриття фінансової та не фінансової інформації про діяльність холдингу; врегулювання питання корпоративного управління товариствами, що входять до холдингової групи.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436 (із змінами, внесеними згідно із Законами) // ВВР. – 2003. - № 18-22.
2. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514 // ВВР. – 2008. - № 50-51.
3. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576 (із змінами, внесеними згідно із Законами) // ВВР. – 1991. - № 49.
4. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. № 2210 (із змінами, внесеними згідно із Законами) // ВВР. – 2001. - № 12.
5. Кібенко О.Р. Європейське корпоративне право на етапі фундаментальної реформи: перспективи використання європейського законодавчого досвіду у правовому полі України. – Харків: Страйд, 2005. – 432 с.
6. Лукач І.В. Правове становище холдингових компаній за законодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007. – 18 с.
7. Нагай И. Холдинги: создание и управление // Юридичний радник. – 2005. - № 1. – С. 42-45.
8. Саниахметова Н.А. Предпринимательское (хозяйственное) право Украины. – Харьков: Одиссей, 2005. – 800 с.
9. Тупота М.О. Холдингова компанія як одна з найефективніших форм функціонування бізнесу // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2008. - № 19. – С. 28-32.
10. Цивільний кодекс України від 16.03.2003 р. № 435 (із змінами, внесеними згідно із Законами) // ВВР. – 2003. - №№ 40-44.

Науковий керівник: О.Ю. Літвіна